

Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ

(ΣΚΙΤΣΟ Φ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ)

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ένα από τὰ συνηθισμένα και τὰ πιό πρόχειρα πράματα σὰν πρόκειται γιά ποιητή πού έχει κάποιο ὄνομα ἀνάμεσα στους ὁμοεθνεῖς του, ὅπως τυχαίνει μέ τόν Παλαμά, εἶναι νά ρωτήση κανεῖς και νά θελήση νά μάθη πόσο τόν ξέρουν οἱ συμπατριῶτες του και πόσο τούς ἀρέσει, κι ὕστερα μιὰ παρόμοια ἐρώτηση νά τήν κάμη γιά τούς ξένους, πού κι αὐτοὶ ἀξίζει τόν κόπο νά μάθη κανεῖς ἂν τόν ξέρουν τόν ποιητή και πόσο, ὄχι μόνο ἀπό τὸνομά του ξερά ξερά παρὰ κι ἀπό τὰ ἔργα του.

Κι εἶν' ἀλήθεια πῶς μέ ὄση δουλειά γίνηκε σέ ξένες γλώσσες ὡς τὰ σήμερα μέ τήν ποίηση τοῦ Παλαμά και τὸ πρόσωπό του, μπόρεσαν οἱ ξένοι νά τόν γνωρίσουν τόν ποιητή ἀρκετὰ καλά, ἴσως μάλιστα μερικοὶ κύκλοι πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο τόν ξέρουν πολλοὶ συμπατριῶτες του. Κι ἀγγλικά και γερμανικά και γαλλικά και ἰταλικά γραφήματα βρῖσκει κανεῖς γιά τόν Παλαμά. Και μετάφρασεις σέ πολλὰ ποιήματά του και γραμματολογικὲς σημειώσεις ἔχουμε σ' ὄλες αὐτὲς τίς γλώσσες, κι ἔτσι δὲν μπορούμε νά πούμε πῶς οἱ ξένοι ξέρουν τόν Παλαμά ὅσο λίγο ξέρουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες πολλοὺς ἀπ' τοὺς νεώτερους ξένους ποιητὲς τοὺς σύγχρονους, μὰ και τοὺς κλασικοὺς ἀκόμη. Και ἡ κίνηση αὐτὴ ὀλόγουρα στὸν Παλαμά ὄλο και περισσεύει, μὰ μᾶς κάνει και μᾶς ἔκαμε μάλιστα πολλοὺς συμπατριῶτες του νά προσέξουμε κι αὐτὸν και τὸ ἔργο του κάπως περισσότερο, γιατί δὲν μπορούμε νά πούμε πῶς ἡ προσοχὴ πού δίνουν οἱ ξένοι στὸν Παλαμά δὲν ἔχει νά πῆ τίποτα ἢ δὲν μᾶς κάνει καμιάν ἐντύπωση ἢ πῶς δὲν κολακεύει τὴν ἐθνική μας φιλοτιμία.

Μὰ τί γίνεται μέ τόν ποιητὴ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα; Ποιὰ εἶν' ἡ θέση του στὴ συνείδηση τοῦ Ἔθνους; Ποιοὶ και πόσοι τόν ξέρουν; Ποιοὶ και πόσοι τόν διάβασαν ἢ τόν διαβάζουν; Ποιοὶ και πόσοι παραδέχονται αὐτὸ πού λέν πολλοὶ πού τόν θαυμάζουν πῶς εἶν' ἕνας μεγάλος ποιητὴς μέσα στὴν παγκόσμια ποιητικὴ παραγωγὴ τοῦ αἰῶνα πού ζούμε και πῶς εἶναι ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς; Ἄν σκεφτοῦμε πῶς πολλοὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα λίγο τόν ξέρουν, κι ὁ λαὸς ὅσο τόν ξέρει τὸν ξέρει μόνο σὰ μαλλιαρὸ και σὰν ἀντίχριστο και τώρα τελευταία σὰν ἄνθρωπο, πού βγάζει λόγους στὴν Ἀκαδημία, τότες δὲ θάιναι δύσκολο νά παραδεχτοῦμε ἐκεῖνο πού λέν πολλοὶ πού τόν πολέμησαν τόν Παλαμά και τόν ἔκριναν κι εἶπαν πῶς δὲν εἶναι οὔτε ποιητὴς. Ἔτσι ὁ Παλαμάς ἔχει ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα τοὺς περισσότερους θαυμαστὲς, πού μπόρεσε νάχη ἕνας ποιητὴς, μὰ ἔχει, ὅσο λίγοι ἢ ἀσήμαντοι και νάιναι αὐτοί, ἀσπονδους ἔχτροὺς, ἔχτροὺς πού δὲν τοῦ βρῖσκουν καμιάν ἀρετὴ και σ' ὅσα γράφει δὲ βρῖσκουν τίποτα, πού νά μοιάζη ποίηση. Ἐπειτα, λέν μερικοὶ, τί ποιητὴς και μάλιστα ἐθνικός, μπορεί νάιναι ὁ ποιητὴς, πού δὲν ἔγιναν κοινοὶ στίχοι του, ἢ πού δὲν ἔχει ὀρεξη κανεῖς νά τόν διαβάση, ἀφοῦ τὴ γλώσσα του και ὅ,τι γράφει δὲν μπορεί νά τὰ καταλάβη ὁποῖος ἀποφασίση νά τόν διαβάση τόν Παλαμά; Και νά λοιπὸν ἕνα κάτι, πού πολὺ θέλω νά τὸ ξετάσω, γιατί ἀπ' αὐτὸ θά βγῆ μιὰ τρανὴ ἀλήθεια, πῶς: **σὶδὸ πρόσωπο τοῦ Παλαμά ἔχουμ' οἱ Ἕλληνες ἕναν ποιητὴ, πού εἶν' ὄλος δικός μας και μάλιστα ἕνα μεγάλο ποιητὴ.** Λίγ' ὑπομονὴ και θά τὸ δοῦμε.

Τὸ ξέρομ' ὄλοι πῶς τὸ μέσο, πού μᾶς μπάζει στὰ νοήματα καὶ στὴν ψυχὴ κάθε ποιητῆ, εἰν' ἡ γλῶσσα, πού γράφει. Καὶ γιὰ τὸν Παλαμᾶ ἔχουμε νὰ ποῦμε πῶς βρέθηκε σὲ μιὰ ἐποχὴ κρίσιμη γιὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὴν αἰσθητικὴν του κρίσιμη, γιὰ τὴν ποίηση, ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὸ Σολωμὸ καὶ ὑστερότερα τὸ Βαλαωρίτη, πού κι' αὐτοὺς λίγο τοὺς πρόσχε ὁ κόσμος καὶ λίγο ζήταγε νὰ τοὺς καταλάβῃ, εἶχε γιὰ γλῶσσα τῆς τῆς λόγια γλῶσσα, τὴν καθαρεύουσα, κι ὁ κόσμος ἤθελε νὰ διαβάξῃ, ἀδιάφορο ἂν λίγ' ἀπ' ὅσα διάβαζε τὸ καταλάβαινε, καὶ στὴν ποίηση ὅπως καὶ στὸν πεζὸ λόγο, μόνο ὅ,τι ἦταν γραμμένο στὴν καθαρεύουσα. Μὲ τὸν Παλαμᾶ ἡ γλῶσσα ἡ ποιητικὴ πῆρε ἄλλη στροφὴ καὶ γύρισε στὸ Σολωμὸ καὶ στὴ δημοτικὴ, καὶ τὴ στροφὴ αὐτὴ τὴν ἔκαμε, ὅπως ξέρομε, ὅλη ἡ λογοτεχνία μας ὄχι μονάχα ἡ ποίηση. Στὴ στροφὴ αὐτὴ ἀκολούθησαν τὸν Παλαμᾶ ὄλοι οἱ νέοι, ἄς τοὺς ποῦμε νέους, κι ἔτσι τίποτα πιά δὲν γράφεται στὴν καθαρεύουσα ἀπὸ ποιήματα, κι εἶναι πολὺ λίγα κι ἀνόητα ὅσα ἐδῶ κι ἐκεῖ γράφουν οἱ λίγοι κουτεντέδες, πού ἀπόμειναν. Κι ἡ γενιά, πού θράφηκε μὲ τὴ γλῶσσα τῶν Σούτσων καὶ Σία ποτὲ δὲ χώνεψε κι οὔτε κατάλαβε, μὰ οὔτε καὶ διάβασε τὸν Παλαμᾶ, κι ἀπ' τῆς γενιά αὐτῆ ζοῦν ἀκόμη πολλοί, κ' ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀκούεται ἡ φωνὴ τους κι ἡ γνώμη τους καὶ γιὰ ποίηση καὶ γιὰ γλῶσσα. Μὰ κοντὰ σ' αὐτοὺς χιλιάδες ἀνθρώποι συγχρονισμένοι, οἱ νέοι, πού εἶναι ἡ σημερινὴ élite τοῦ τόπου, καὶ θαυμάζουν τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν μελετοῦν καὶ τὸν γουστάρουν, ὅσες κι ἂν εἴν' οἱ δυσκολίες, πού παρουσιάζει ἡ γλῶσσα πού μεταχειρίζεται. Κι οἱ δυσκολίες αὐτὲς εἶναι δυὸ λογίων' δυσκολίες πού παρουσιάζει γιὰ ὄλους τοὺς Ἕλληνας ἡ γλῶσσα τους νὰ τὴν ξέρουν καὶ νὰ τὴν καταλαβαίνουν ἀφοῦ ὄλοι ὀλόγυρά τους ζητοῦσαν ὡς τώρα νὰ τοὺς ἀποξενώσουν ἀπὸ τὴ γλῶσσα τους καὶ ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ὡς τὸ Πανεπιστήμιο, τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ τὶς ἀνώτατες σχολὲς ὅλα τὰ σχολεῖα, ὅπως ἔγραψα κάπου ἄλλοῦ, δουλεύουν χρόνια τώρα γιὰ νὰ ξεμάθουν ὅσους θὰ πᾶν στὰ λογίς-λογίς σχολεῖα τὴ γλῶσσα τους, καὶ νὰ τοὺς μάθουν μιὰν ἄλλη γλῶσσα πού οὔτε μιλήθηκε ποτέ, οὔτε μιλιέται, οὔτε μπορεῖ ποτὲ νὰ μιληθεῖ. Λίγο ἀκόμη, κι ἂν ἔλειπε ἡ γλωσσοπλαστικὴ ἱκανότητα ἀπὸ τὸ λαὸ μας, θάσβηνε γιὰ πάντα καὶ θὰ ξεχνιόταν ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους ἡ γλῶσσα μας. Ἔτσι καὶ τὸ κάθε τι πού γράφεται στὴ δημοτικὴ θὰ μᾶς ἔμενε ξένο καὶ δὲ θὰ διαβαζότανε καὶ δὲ θάρεσε καὶ δὲ θὰ τὸ καταλαβαίναμε, ἂν δὲν κάναμε κι ὅσοι διαβάζουμε στὴν Ἑλλάδα στὴ γλῶσσα τὴν ἴδια στροφὴ πούκαμαν κι ὅσοι γράφουν, θέλω νὰ πῶ, οἱ ποιητὲς κι οἱ λογοτέχνες. Κι ἔτσι ὄλοι ἀρχίσαμε λίγα χρόνια τώρα νὰ προσέχουμε τὴ δημοτικὴ καὶ μαζὶ κι ὅ,τι γράφεται στὴ δημο-

τικὴ, καὶ λοιπὸν καὶ τὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ.

Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴ τὴ δυσκολία πούκαμε ἔχουμε ἓνα ἄλλο εἶδος δυσκολίας πού ξεχωρίζει τὸν Παλαμᾶ καὶ τὴ γλῶσσα του. Κι αὐτὸ εἶναι ἡ ποιητικὴ ἰδιοσυγκρασία του. Ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ποιητὴς πού τυχαίνει νὰ μὴν τὸν σερβίρει ἡ γλῶσσα, νὰ μὴν τοῦ φτάνει γιὰ νὰ ντύσῃ τὰ συναίσθηματά του καὶ τὰ νοήματα του σὲ λέξεις. Κι ἔτσι ἐκτὸς ἀπ' τὶς λέξεις τὶς πιδὸ σπάνιες τῆς γλώσσας μας καὶ πού πολλοὶ δὲν τὶς ξαίρουν, παρουσιάζονται στὰ ποιήματά του Παλαμᾶ καὶ λέξεις πού τὶς φτιάχνει ὁ ἴδιος, γιὰ τὸ Παλαμᾶς ὅπως κάθε μεγάλος ποιητὴς εἶναι καὶ γλωσσοπλάστης, γλωσσοπλάστης ὄχι μονάχα σὲ λέξεις μὰ καὶ σ' ἄλλα πράματα τῆς γλώσσας. Αὐτὸ τὸ καταλαβαίνουμε ἂν κοιτάξουμε ὄχι μόνο στὴ φιλολογία τὴ δική μας σὲ κάθε τῆς περίοδο μὰ καὶ στὶς ξένες. Τότε θὰ δοῦμε πῶς ἓνας ἀληθινὸς ποιητὴς δὲν τὸν φτίνει πολλὲς φορές τὸ ὕψος πού βρίσκει στὴ γλῶσσα του καὶ τότε φτιάχνει λέξεις πού πρῶτος αὐτὸς τὶς μεταχειρίζεται. Αὐτὸ εἶναι φυσικὸ νὰ γίνῃ σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ σὲ μιὰ γλῶσσα σὰν τὴ δική μας, μιὰ γλῶσσα πού δὲ δουλεύτηκε ἀρκετά. Ἔτσι διαβάζοντας τὸν Παλαμᾶ οἱ ὁμοεθνεῖς του ἐκτὸς ἀπὸ πολλὲς λέξεις τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ, πού ἡ ἐκπαίδευση κ' ἡ ἀνατροφή τους δὲν τὶς ἀφῆσε ὡς τὰ τώρα καλά νὰ τὴ σπουδάσουν καὶ νὰ τὴ μάθουν, βρίσκουν καὶ λέξεις, πού τὶς φτιάχνει ὁ ποιητὴς. Γι' αὐτὸ οἱ πιδὸ γέροι, ἐκεῖνοι πού ἀνατράφηκαν ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν καθαρεύουσα καὶ πού ἔζησαν μὲ τὴν ἰδέα πῶς σιγά-σιγά θὰ γυρίσουμε στὴν ἀρχαία γλῶσσα δὲν τὸν χωνεύουνε τὸν Παλαμᾶ κι οὔτε τὸν παραίχονται γιὰ ποιητὴ. Ὅσοι ὁμως δέχτηκαν τὶς νέες ἰδέες καὶ τ ἀζησαν αὐτὰ τὰ δυὸ πράματα' τὸ ἔαπλωμα καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς στὴν ποίηση καὶ στὴ λογοτεχνία κι ἀκόμα σ' ἄλλες πολλὲς ἐνδηλώσεις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ὅσοι κατάλαβαν πῶς πῆρε τὸ ἔθνος ἄλλο δρόμο γιὰ τὴ γλῶσσα πού θὰ γράφῃ καὶ πῶς ἡ δημοτικὴ παραμέρισε τὴν καθαρεύουσα, ὄλοι αὐτοὶ τὸν διαβάζουν, τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν θαυμάζουν τὸν Παλαμᾶ σὰν ποιητὴ πού ἀγάπησε τὸ ἔθνος καὶ τοῦ δείξε τὸ δρόμο τὸ σωστὸ καὶ τοῦ τραγοῦθησε τὰ πεπρωμένα του.

Κι ἀλήθεια, διαβάζοντας κανεὶς τὸν Παλαμᾶ βρίσκει μέσα στὴν ποίησή του τοὺς δυὸ χαραχτῆρες πού κάνουν τὸν κάθε ἀληθινὰ μεγάλο ποιητὴ' ὁ πρῶτος εἶναι πῶς τὴ γλῶσσα τὴν ἐθνικὴ τὴ δουλεύει καὶ μὲ τὴ δική του τὴ γλωσσοπλαστικὴ του δύναμη τὴν κάνει πιδὸ πλούσια, καὶ γγίζει μ' αὐτὴ τὴν ἐθνικὴ ψυχὴ, κι ὁ ἄλλος πῶς σωστὸς προφήτης ὁ ποιητὴς προφητεύει. Κι ἀληθινὰ μέσα στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ πόσα καὶ πόσα εἶναι τὰ λόγια πού μόνο ἓνας προφήτης κι ἓνας ἀληθινὸς Vates μποροῦσε νὰ πεῖ στὸ ἔθνος ;

Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ